യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 49

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
പരിപുഷ്ടവിവേകാനാം വാസനാമലമുജ്ഝതാമ് .
മഹത്താ മഹതാമന്തഃ കാപ്യപൂർവൈവ ജായതേ .. 1
ഔദാര്യോദാരമര്യാദാം മതിം ഗാമ്ഭീര്യസുന്ദരീമ് .
മഹതാം നാവഗാഹന്തേ ഭുവനാനി ചതുർദശ .. 2
ചിത്തഭ്രാന്തിർജഗദിതി പ്രരൂഢേ പ്രത്യയേ സതാമ് .
ബാഹ്യശ്ചാന്തശ്ചരന്നക്രഗ്രഹോ മോഹശ്ച ശാമ്യതി .. 3
ദ്വീന്ദുവത്താപജലവത്കേശോണ്ഡകവദമ്ബരേ .
വിസ്ഫുരന്ത്യാം ജഗദ്ഭ്രാന്തൗ വാസനാപ്രത്യയഃ കുതഃ .. 4
വാസനാപ്രത്യയേ ശൂന്യേ ശൂന്യം വ്യോമൈവ ശിഷ്യതേ .
സാപ്യവസ്ഥാ മനോഽസത്ത്വേ കുതസ്ത്യാജ്യാ വിവേകിനാ .. 5
ത്രയമേതത്തു യാവസ്ഥാത്രയേണാനേന വർജിതാ .
പശ്യന്തീവാപ്യപശ്യന്തീ സാവസ്ഥാ പരമോച്യതേ .. 6
വിചിത്ര-രത്ന-രശ്+മ്യോഘ ഇവ നാനാത്മകം ജഗത് .
ആഭാസമാത്രം ന ത്വാത്മാ ന ഘനം ന ച പാർഥിവമ് .. 7
രൂപാലോകനമാത്രം ഹി ശൂന്യമേവ ജഗത്സ്ഥിതമ് .
ഖേ വിചിത്രമണിവ്യൂഹകരജാലമിവോത്ഥിതമ് .. 8
നേഹ സത്യാനി ഭൂതാനി ന ജഗത്താ ന ശൂന്യതാ .
ഇദം ബ്രഹ്മാഖ്യരത്നേശപ്രഭാജാലം വിജൃമ്ഭിതമ് .. 9
സൃഷ്ടയോഽസൃഷ്ടയോ ബ്രാഹ്മ്യോ നാനാതാ ച ന നാശതാഃ .
അമൂർതാ ഏവ ഭാസന്തേ കല്പനാർകഗണാ ഘനാഃ .. 10
ഏവം താവദ്ഘനീഭൂതഃ പിണ്ഡഗ്രാഹോ ന വിദ്യതേ .
സംകല്പിതേ ച വ്യോമ്നീവ ശൂന്യതൈവാവഗമ്യതേ .. 11
തസ്യാമവസ്തുഭൂതായാം കഥം ഭാവനിബന്ധനമ് .
ഭവിഷ്യദാകാശതരൗ വിശ്രാന്തഃ കോ വിഹംഗമഃ .. 12
പിണ്ഡത്വം നാസ്തി ഭൂതാനാം ശൂന്യതാ ച ന വിദ്യതേ .
ചിത്തമപ്യത ഏവാസ്തം ശേഷം സത്തന്ന ചാസ്ഥിതി .. 13
അനാനാസമമേവാസ്തേ നാനാരൂപോ വിബോധവാൻ .
അന്തരാലീനനാനാർഥോ യഥാ കനകപിണ്ഡകഃ .. 14
യഥാസ്ഥിതസ്യ സാഹംത്വം വിശ്വം ചിത്തം വിലീയതേ .
ജ്ഞസ്യാവാച്യമചിത്ത്വം സത്സ്വരൂപമവശിഷ്യതേ .. 15
ക്ലിശ്യതേ കേവലം ബുദ്ധിരുത്തരാധരദർശനൈഃ .
സ്തോകയാഭ്യസ്തയാ യുക്ത്യാ സത്യോഽർഥോ ഹ്യവഗമ്യതേ .. 16
വിരാഡോജോവിരഹിതം കാര്യകാരണതാദിഭിഃ .
ഭൂതഭവ്യഭവിഷ്യസ്യ ജഗദങ്ഗസ്യ സംഭവമ് .. 17
യേന ബോധാത്മനാ ബുദ്ധം സ ജ്ഞ ഇത്യഭിധീയതേ .

അദ്വൈതസ്യോപശാന്തസ്യ തസ്യ വിശ്വം ന വിദ്യതേ .. 18
പൂർവോക്താഃ സർവ ഏവൈതേ ഉപദേശാ വിശേഷണാഃ .
ജ്ഞസ്യാനുഭവമായാന്തി സ്വതഃ സാധുകഥാ ഇവ .. 19
പിണ്ഡത്വം നാസ്തി ഭൂതാനാം ശൂന്യത്വം ചാപ്യസംഭവാത് .
അത ഏവ മനോ നാസ്തി ശേഷം സത്തത്തവ സ്ഥിതിഃ .. 20
ചേത്യോന്മുഖത്വമേവാന്തശ്ചേതനസ്യാസ്യ ചേതനമ് .
ഉദിതം തദനർഥായ ശ്രേയസ്യേ്നുദിതം ഭവേത് .. 21
ഉദിതം വാഹ്യതാമേതി തത്ര ഗച്ഛതി പിണ്ഡതാമ് .
സ്വയം സംവേദനാദേവ ജാഡ്യാദമ്ബ്വിവ ശൈലതാമ് .. 22
സ്വപ്നാദ്യർഥവദാദത്തേ ബോധോ്ബോധേന പിണ്ഡതാമ് .
തദ്ഗ്രാഹകതയാ ചിത്തം ഭൂത്വാ ബധ്നാതി ദേഹകമ് .. 23
ഏതാവതീഷ്വവസ്ഥാസു ബോധസ്യോദേതി നാന്യതാ .
ശബ്ദകല്പനയാ ഭേദഃ കേവലം പരികല്പിതഃ .. 24
ബഹിരന്തശ്ച ബോധസ്യ ഭാത്യാത്മൈവാർഥദൃഷ്ടിഭിഃ .
അന്തസ്ത്വേന ബഹിഷ്ട്വേന നൈവാസ്യ മനസോ യഥാ .. 25
ബോധസ്യാകാശകല്പത്വാത്കാലാകാശാദി തദ്വപുഃ .
പദാർഥാശ്ചൈവ സ്വാത്മാനഃ സ്വപ്നവന്നാർഥരൂപി ഖമ് .. 26
ബാഹ്യാർഥതാ നാന്തരത്വം തദ്വദ്ബോധവശാദ്-വ്രജേത് .
നാസാദൃശ്യം ഹി ബോധത്വം ഗന്തും ശക്തം ജഡം ക്വചിത് .. 27
ബോധോ ദൃശ്യദശാം നൈതി പ്രാപ്തോ വാപി ച താം സ്ഥിതിമ് .
സ യഥാസ്ഥിതമേവാസ്തേ മനാഗപ്യേതി നാന്യതാമ് .. 28
അത്യർഥം ശുദ്ധബോധൈകപരിണാമേ കൃതോദയേ .
ബോധാബോധാർഥശബ്ദാനാം ശ്രുതിരപ്യസ്തമേഷ്യതി .. 29
ആതിവാഹികദേഹാനാം ചിത്താനാമേവ ജായതേ .
ആധിഭൗതികതാബോധോ ദൃഢഭാവനയാ സ്വയാ .. 30
ആകാശവിശദൈശ്ചിത്തൈർഭാവിതൈഷാതിവാഹികൈഃ .
ആധിഭൗതികതാ മിഥ്യാ നടൈരിവ പിശാചതാ .. 31
ഭ്രാന്തിരഭ്രമണാഭ്യാസാത്പ്രജ്ഞാതൈഷോപശാമ്യതി .
നോന്മത്തോ്സ്മീതി സംബോധാച്ഛാമ്യത്യുന്മത്തതാ കില .. 32
ഭ്രാന്തേഃ സ്വയം പരിജ്ഞാനാദ്വാസനാ വിനിവർതതേ .
സ്വപ്നേ സ്വപ്നതയാ ബുദ്ധേ കസ്യ സ്യാത്കില ഭാവനാ .. 33
വാസനാതാനവേനൈവ സംസാര ഉപശാമ്യതി .
വാസനൈവ മഹായക്ഷിണ്യേതച്ഛേദപരാ ബുധാഃ .. 34
അജ്ഞാനോന്മത്തതാ പുംസാം യഥാഭ്യാസേന ഭാവിതാ .
തഥൈവ ബോധാത്സ്വഭ്യാസാത്സാ കാലേനോപശാമ്യതി ..35
ആതിവാഹികദേഹോ്യമാധിഭൗതികതാം യഥാ .
നീയതേ ഭാവനാം തജ്ജ്ഞൈർബോധസത്താപ്രസാദതഃ .. 36
ആതിവാഹികദേഹോ്പി നീത്വാ ജീവപദം തഥാ .
ദൃഢേന ബോധാഭ്യാസേന നേതവ്യോ ബ്രഹ്മതാമപി .. 37
സ്വവസ്തുവച്ഛേദുത്പത്തിർബുധ്യതേ ബോധരൂപിണീ .

തദാതിവാഹികീ ബുദ്ധിഃ കഥമിത്യപി ബുധ്യതേ .. 38
നോ ചേത്തത്പ്രതിവാക്യാർഥാത്തദ്ഗ്രന്ഥിർവിനിവർതതേ .
ഭൂതോത്സാദനസൂത്രസ്യ പ്രതിപത്ത്യുപദം യഥാ .. 39
ജഗദ്ബോധൈകതാം ബുദ്ധ്വാ ബോദ്ധവ്യാ താവദവ്രണമ് .
അത്യന്തപരിണാമേന യാവത്സാപി ന ബുധ്യതേ .. 40
സബാഹ്യാഭ്യന്തരേ ചിത്തേ ശാന്തേ ഭാതി സ്വഭാവതാ .
ശീതലാം വ്യോമനിർഭാസാം താമേവാശ്രിത്യ ശാമ്യതാമ്.. 41
ജ്ഞാനവാൻജ്ഞാനയജ്ഞസ്ഥോ ധ്യാനയൂപം വിരോപയൻ .
ജഗദ്വിജിത്യ ജയതി സർവത്യാഗൈകദക്ഷിണഃ .. 42
പതത്യങ്ഗാരവർഷേ ച വാതി വാ പ്രലയാനിലേ .
ഭൂതലേ വ്രജതി വ്യോമ്നി സമമാസ്തേ ജ്ഞ ആത്മനി .. 43
വൈതൃഷ്ണ്യശാന്തമനസോ നിരോധമലമീയുഷഃ .
സ്ഥിതിർവജ്രസമാധാനം വിനാ നാന്യോപപദ്യതേ .. 44
യഥാ ബാഹ്യാർഥവൈതൃഷ്ണ്യേ നോപശാമ്യത്യലം മനഃ .
ന തഥാ ശാസ്ത്രസംദർഭൈർനോപദേശതപോദമൈഃ .. 45
മനസ്തൃണസ്യ സർവാർഥവൈതൃഷ്ണ്യാഗ്നിർവിബോധിതഃ .
സർവത്യാഗാനിലൈഃ സംപദത്യാപദിതി ഭാവനാത് .. 46
ബഹിരന്തശ്ച മോഹശ്ച പിണ്ഡഗ്രാഹോ‍ഽർഥവേദനമ് .
ജ്ഞപ്തിരേവേതി കചതി ജ്ഞാത്വാ മണിരിവാത്മനി .. 47
നരനാഗാസുരാഗാരഗിരിഗഹ്വരദൃഷ്ടിഭിഃ .
ചിതിരേവേതി വിസൃതാ ധൂമോ‍ഽമ്ബുദതയേവ ഖേ .. 48
വേപന്തേ ചിദ്രവത്വേന ബ്രഹ്മാണ്ഡജഡഭാണ്ഡഗാഃ .
സ്വവിവർതതരങ്ഗിണ്യോ ജീവശക്ത്യാ‍ഽ‍ഽപതദ്രസാഃ .. 49
ജീവകാജീർണശഫരീ വ്യോമവാരിവിഹാരിണീ .
മോഹജാലേന വലിതാ ന സ്മരത്യാത്മനി സ്ഥിതിമ് .. 50
ഘനീഭൂതാ ഘനത്വേന ചിദ്ഘനാ ഗഗനാങ്ഗണേ .
നാനാപദാർഥരൂപേണ സ്ഫുരതി സ്വാത്മനാത്മനി .. 51
സർവ ഏവ സമാ ജീവാ വാസനാമന്തരേണ ച .
ശുഷ്കപർണവദുഡ്ഡീനാ ജഡാഃ ശ്വസനവേണവഃ .. 52

ആഹൃത്യ പൗരുഷബലാന്യവജിത്യ തന്ത്രീ-
മുത്ഥായ തർജിതസമർജിതവാസനൗഘമ് .
സംസാരപാശഘനപഞ്ജരമഞ്ജസൈവ
ഭങ്ക്ത്വാഭ്യുദേയമഭിതോ‍ഽജ്ഞസമേന ഭാവ്യമ് .. 53

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ മോക്ഷോപായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ സർവോപ-ശാന്തിർ-നാമൈ-കോന-പഞ്ചാശഃസ്
സർഗഃ .. 49 ..
ഓം
****

CHECKED BY GURU P.R.IYER
16.12.2023